

« Properea eloquium tuum custodivi, » id est, prope-rea deinceps attentius custodivi legem tuam; sed tu qui « bonus, » id est, suavis et benignus es, in hac tua bonitate, » id est, juxta hanc mansuetudinem tuam, « doce me justificationes tuas, » ut non amplius delinquam.

5. MULTIPLICATA EST SUPER ME INIQUITAS SUPERBORUM: EGO AUTEM IN TOTO CORDE MEO SCRUTATOR MANDATA TUA.

6. COAGULATUM EST SICUT LAC COR EORUM: EGO VERO LEGEM TUAM MEDITATUS SUM.

Hic significatur necessitas alterius doni, videlicet prudentiæ. « Multiplicata est super me iniquitas superborum, » id est, superbi prævaricatores multiplicarunt super me mendacia sua, ut me ad transgressionem inducerent; unde prudentiæ donum mihi necessarium fuit, quo dono adjutus « in toto corde meo scrutator mandata tua. » In hebreo pro vocabulo *iniquitas*, habetur שָׁרָר, id est *mendacium*; unde intelligimus per *iniquitatem*, ipsum mendacium, quod sine dubio quædam iniquitas est, præcipue si mendacium sit perniciosum. « Coagulatum est sicut lac cor eorum, » id est, superbi illi induratum cor habent, sicut induratur casus ex lacte coagulato confectus; ideo illis dimissis, legi tuæ meditandæ vacavi. In hebreo legitur *adeps*, pro *lacte*: sed eadem littera mutatis punctis utrumque significant; nam *chabab* est *lac*, et *cheleb* est *adeps*.

7. BONUM MIHI QUA HUMILIASTI ME, UT DISCAM JUSTIFICATIONES TUAS.

8. BONUM MIHI LEX ORIS TUI SUPER MILLIA AURI ET ARGENTI.

Ex abundantia primi doni, quod jam consecutus erat, dicit: « Bonum mihi, quia humiliasti me; » neque enim hoc dicere potest nisi homo vere mitis et humilis corde, ac per hoc vere bonus, qui per experientiam judicium de bono ferre potest. Existimat enim is, qui vere bonus est, magnum donum humiliationem ex tribulatione venientem, quoniam causa est custodiæ legis, quæ quantum sit bonum, explicatur in versiculo sequenti: « Bonum mihi lex oris tui super millia auri et argenti; » et vere ita est, quoniam per custodiam legis acquiritur vita æterna, cui nulli thesauri comparari possunt.

Iod. 4. MANUS TUÆ FECERUNT ME ET PLASMAYERUNT ME; DA MIHI INTELECTUM, UT DISCAM MANDATA TUA.

In hoc octonario multis novis argumentis poscit gratiam legis custodiendæ, ac primum ex eo quod, cum sit firmiter manuum Domini, debet illi summam obedientiam. « Manus tuæ fecerunt me et plasmaverunt me, » id est, potentia tua et sapientia tua, quasi duæ manus tuæ, fecerunt me, cum non essem, et plasmaverunt me, ordinantes

membra et potentias, cum essem initio quasi massa lutæ, vel fecerunt me quoad animam, et plasmaverunt quoad corpus. Ideo cum totus sim tuus, debeamque tibi summam obedientiam, peto ut des mihi intellectum, ut discam mandata tua, non ut solum sciam, sed etiam faciam. In hebreo pro *plasmasti*, habetur *parasti* sive *firmasti*, per quod intelligitur perfecta formatio et distinctio membrorum, unde fit ut homo subsistat. Item pro *da mihi intellectum*, in hebreo et græco est una vox tantum, quæ significat *intelligentem facere*. Itaque illud, *da mihi intellectum*, non significat, *da mihi vim intelligendi*, quasi sine ea formatus esset, sed, *da mihi lumen divinum*, quo mens mea perfecte discat mandata tua, et sibi persuadeat optimum esse illa complere.

2. QUI TIMENT TE, VIDEBUNT ME, ET LETABUNTUR, QUIA IN VERBA TUA SUPERSPERAVI.

Hæc est secunda ratio, quæ sumitur ab edificatione proximorum. « Qui timent te, videbunt me » servantem mandata tua, « et letabuntur, » quia videbunt me sperantem valde in verbis tuis, id est, in promissis quæ continentur in lege tua.

3. COGNOVI, DOMINE, QUIA ÆQUITAS JUDICIA TUA, ET IN VERITATE TUA HUMILIASTI ME.

Tertia ratio est a confessione propriæ culpæ. « Cognovi, inquit, quia æquitas judicia tua, » id est, quod judicia tua justissima sunt, et si quando « me humiliasti » destituens gratia tua, « in veritate, » id est, in justitia tua fecisti, quia ita commerui; ideo non conqueror de tua justitia, sed ad misericordiam tuam confugio et dico:

4. FIAT MISERICORDIA TUÆ, UT CONSOLETUR ME, SECUNDUM ELOQUIUM TUUM SERVO TUO.

Consolatio, quam petit, est gratia servandæ legis; qui enim dolet se humiliatum, quia destitutus gratia in peccatum incidit, consolationem magnam accipiet, si copiosa gratia perflus legem Domini perfecte integreque servabit.

5. VENIANT MIHI MISERATIONES TUÆ, ET VIVAM, QUIA LEX TUA MEDITATIO MEA EST.

Petiti gratiam servandæ legis, ut consolationem acciperet: explicat nunc quæ sit vera consolatio, quam desiderat. « Veniant mihi miserationes tuæ, et vivam, » id est, ut usere me secundum multitudinem miserationum tuarum, ut acquiram vitam, quæ sola est vita beata et sempiterna. Recte enim monet S. Augustinus, ubi sine addito ponitur nomen *vite*, ut plurimum intelligi *vitam æternam*, quæ sola est simpliciter *vita*, *Joan.* 1: « In ipso vita erat; » *Joan.* 1: « In resurrectionem vite; » *Math.* 19: « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. » « Quia lex tua meditatio mea est; » hæc est ratio, cur audeat petere miserationes Domini: decet enim ut Deus misericorditer respiciat in eum, qui assidue meditatatur in lege.

6. CONFUNDANTUR SUPERBI, QUIA INJUSTE INIQUITATEM FECERUNT IN ME; EGO AUTEM EXERCITOR IN MANDATIS TUIS.

Quarta ratio ad obtinendam gratiam servandæ legis, sumitur a confusione iniquorum, sicut secunda sumebatur ab edificatione piorum. « Confundantur superbi, » id est, da mihi gratiam, per quam perfecte leges tuas custodiam, ut hinc confundantur superbi, prævaricatores, qui vexando et persequendo injuste, efficere conantur ut etiam alii prævaricentur. Interim autem dum illi confunduntur et erubescunt, ego multo alacrius exercebor in mandatis tuis cogitandis et implendis. Illud, *injuste*, significat superbos iniquitatem fecisse scienter et studiose, non casu, non ex ignorantia, non ex inadvertentia, unde ab iniquitate immunes videri possent.

7. CONVERTANTUR MIHI TIMENTES TE, ET QUI NOVERUNT TESTIMONIA TUA.

Hortatur pius, ut si qui sunt, qui a prævaricatoribus decepti ad illos respicere ceperint, ad se redeant et cum ipso jungantur. « Convertantur mihi, » id est, convertantur ad me, et mecum juncti legem Dei custodiant, « timentes te, » et qui noverunt testimonia tua, » id est, illi omnes, qui timorem Dei et scientiam legis habent. Ex græco textu legunt nonnulli, *convertant me*. Sed antiqua lectio id habebat, quod nos habemus, ut perspicuum est ex Patribus, Hilario, Ambrosio, Hieronymo, Augustino; et S. Hieronymus vertit ex hebreo, *revertantur ad me*.

8. FIAT COR MEUM IMMACULATUM IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS, UT NON CONFUNDAR.

Concludit petens gratiam sæpe ac sæpius postulatum, quæ corde perfecto mandata divina custodiat, ut neque in hoc sæculo, neque in futuro iudicio, confusionis opprobrium timeat.

Caph. 1. DEFECIT IN SALUTARE TUUM ANIMA MEA, ET IN VERBUM TUUM SUPERSPERAVI.

In hoc octonario inducit David personam cupientis servare mandata, et tamen inter tentationes graviter laborantis, atque auxilium de celo miserabiliter postulantis. S. Augustinus totum octonarium Ecclesie Christum expectanti et sanctis martyribus accommodat, pie omnino et vere: sed quia totum Psalmum ad legis custodiam commendandam video pertinere, ideo hunc etiam octonarium ad litteram de legis custodia explicare decrevi. « Defecit in salutare tuum anima mea, » id est, anima mea præ magnitudine desiderii salutis æternæ jam pene defecit: *defecere* enim in *salutare* nihil est aliud, nisi expectando et desiderando salutem, laborare, languere, deficere. « Et in verbum tuum supersperavi, » id est, et ego jam valde speravi in verbum promissionis: *cuæ*. Itaque dilato salutis defecere

facit, sed spes firma promissionis erigit et confortat.

2. DEFECERUNT OCULI MEI IN ELOQUIUM TUUM DICENTES: QUANDO CONSOLABERIS ME?

Mira Prophete locutio, quæ oculis officium aurium et lingue tribuit. Sed oculi interiores, et aures interiores, et lingua interior idem sunt: intellectus enim videt, audit, loquitur. « Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, » id est, mens mea attendendo auxilium promissum, dum diutius differret, deficit præ desiderio, quomodo deficiunt oculi corporales, « cum nimis diu respiciant ad locum, unde persona cœsiderata ventura speratur, » dicentes: Quando consolaberis me? » id est, oculi interiores defecerunt præ expectatione, et defectum suum explicant, dicentes: Quando veniet consolatio illa perfecta, ut non amplius timeam casum et legis sanctæ prævaricationem? Possent etiam hæc explicari de oculis exterioribus, qui celo inhærentes videntur quasi deficere, et dicere Domino: « Quando veniet auxilium de celo promissum? » Sic enim S. Hieronymus in epist. ad *Eustochium, de Servanda virginitate*, de se loquitur: « Post multas lacrymas, post in oculum inhærentes oculos, » etc. Videtur dicere debuisse Propheta secundum leges grammaticæ: « Quando consolaberis nos? » Sed quia oculi sunt instrumenta animæ, de qua dictum erat: « Defecit anima mea, » ideo per oculos queritur consolatio non tam oculorum, quam anime, quæ per illos respicit. Est igitur sensus: Quando consolaberis animam meam, cujus oculi deficiunt attendendo et expectando.

3. QUIA FACTUS SUM SICUT UTER IN PRUINA, JUSTIFICATIONES TUAS NON SUM OBLITUS.

Non sine causa dico: « Quando consolaberis me? » quia præ desolatione et angustiis tentationum, factus sum aridus et destitutus humore gratiæ consolantis, ut est uter tempore frigidissimo in medio pruina constitutus. Similis est illa vox in *Psal.* cxlii: « Anima mea facta est sicut terra sine aqua tibi. » Sed quoniam tanta spiritus ariditate labore, et tamen inter tentationes graviter laborantis, atque auxilium de celo miserabiliter postulantis. S. Augustinus totum octonarium Ecclesie Christum expectanti et sanctis martyribus accommodat, pie omnino et vere: sed quia totum Psalmum ad legis custodiam commendandam video pertinere, ideo hunc etiam octonarium ad litteram de legis custodia explicare decrevi. « Defecit in salutare tuum anima mea, » id est, anima mea præ magnitudine desiderii salutis æternæ jam pene defecit: *defecere* enim in *salutare* nihil est aliud, nisi expectando et desiderando salutem, laborare, languere, deficere. « Et in verbum tuum supersperavi, » id est, et ego jam valde speravi in verbum promissionis: *cuæ*. Itaque dilato salutis defecere

4. QUOT SUNT DIES SERVI TUI? QUANDO FACIES DE PERSEQUENTIBUS ME JUDICIUM?

Instat eidem petitioni, optans consolationem et liberationem a tentationibus. « Quot sunt dies servi tui, » quibus afflictio durabit? quando finientur dies tentationis et miseriæ? « Quando facies de persecuentibus me iudicium? » quando

judicabis et condemnabis persequentes et tentantes me, ut iis condemnatis persecutio conquiescat? Non curiose querit quot anni supersint, aut vite sue, aut duracionis mundi; sed explicat his verbis desiderium eterne vite, quando omnes impii, ad inferos detrus, cessabunt vexare pios; et pii, summa atque eterna pace fruentes, in sanctitale et iustitia Domino servient sine ullo timore cadendi.

5. NARRAVERUNT MIHI INQUI FABULATIONES, SED NON UT LEX TUA.

Hec est causa, cur maxime cupiat ab iniquorum consortio liberari, quoniam iniqui tentantes pios narrat delectationes mundi, que sunt meræ fabule: id est, delectationes sordidæ, fugaces, magis conflictæ, quam veræ; et nihil habent simile cum lege Domini, quæ pie custodita, delectationes stabiles et solidas adfert. Potest etiam *fabulatio* referri ad hereticorum colloquia, ut referunt Ambrosius et alii. S. Hieronymus ex hebreo vertit, *foderunt mihi superbi foveas*; sed sciendum est vocem פוּרוֹת esse ambiguum, et posse significare *fabulationes*, a verbo פוּר, et *foveas*, a nomine פוּר. S. Hieronymus ut verteret consequenter ad verbum *foderunt*, transtulit *foveas*; non enim coherent *fabulationes* cum verbo *foderunt*. At Septuaginta Seniores, quia per nomen *sithoth* intellexerunt *fabulationes*, noluerunt vertere *foderunt*, ne nimis impropria et obscura esset oratio; sed sequentes non verba, sed sensum, maluerunt vertere *narraverunt*, et vere sensum expresserunt: nam *fodere* in hebraica lingua significat *emere, acquirere, præparare, erigere*; igitur sensus est: *foderunt mihi fabulationes*, id est, emerunt fabulationes, ut mihi eas venderent; vel paraverunt fabulationes, ut mihi eas narrarent; vel foderunt et eruerunt ex fodina vanitatis fabulationes, ut eas mihi præberent. S. Augustinus legit, *narraverunt mihi delectationes*; S. Ambrosius, *exercitationes*, alii aliter. Sed verbum hebraicum significat proprie confabulationem, et submurmurationem submissa voce editam, quæ ad colloquia clandestina hereticorum, vel impudicorum hominum recte accommodari potest. Vox græca ἀδοξασία ab Ambrosio dicitur esse *superflua loquacitas*; ab Augustino, *delectabilis in sermone exercitatio*; ab Euthymio, *garrulitas et nugacitas*.

6. OMNIA MANDATA TUA VERITAS; INIQUE PERSECUTI SUNT ME, ADJUVA ME.

Quia dixerat: « Non sicut lex tua; » dicit nunc: « Omnia mandata tua » sunt ipsa « veritas, » id est, verissimas promissiones continent, et inde verissimas delectationes observantibus legem tuam adferunt. Ideo injusti narrantes suas fabulationes inique persecuti sunt me, et tu Deus contra eorum insidias adjuva me.

7. PAULO MINUS CONSUMMAVERUNT ME IN

TERRA, EGO AUTEM NON DERELIQUI MANDATA TUA.

Tam gravis fuit persecutio istorum, qui per dulces sermones me subvertere nitentur, ut pene me perdiderint in terra, et ad cælum aspirare nequirem: tamen non obtinuerunt, quoniam « non dereliqui mandata tua. »

8. SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM VIVIFICA ME, ET CUSTODIAM TESTIMONIA ORIS TUI.

Redi ad primam petitionem, et concludit octonarium, dicens: « Secundum misericordiam tuam magnam vivifica me » vita beata et sempiterna, et tunc demum perfectissime custodiam legem tuam; potest etiam hoc intelligi de vita gratiæ, per quam mandata Dei custodiuntur.

Lamed. 4. IN ÆTERNUM, DOMINE, VERBUM TUUM PERMANET IN CÆLO.

2. IN GENERATIONEM ET GENERATIONEM VERITAS TUA; FUNDASTI TERRAM, ET PERMANET.

3. ORDINATIONE TUA PERSEVERAVIT DIES, QUONIAM OMNIA SERVIUNT TIBI.

In hoc octonario a firmitate promissionum divinarum sumit Propheta argumentum ad exhortandos homines ad legem servandam, quæ habet promissiones vite presentis et future. « In æternum, Domine, verbum tuum, » id est promissio tua, « permanet in cælo; » nam etiam in terris videatur non permanere, dum justis opprimuntur, et injusti exaltantur, tamen in cælo apud Deum omnino permanet. Deus enim quod promisit, implebit. Faciet enim ut iustis breves tribulationes vertantur in gaudium sempiternum, et brevis gloria impiorum vertatur in opprobrium et supplicium sine fine duraturum. Ideo autem repetit, vel explicat, dum addit: « In generationem et generationem veritas tua, » supple *permanet*, id est, semper manet veritas promissionum, dum semper verbum promissionis impletur, « in omni generatione et generatione, » id est, ab initio usque in finem, quod est idem, quod « in æternum. » Probat autem Propheta stabilitatem promissionum a stabilitate ordinationum divinarum duobus exemplis. « Fundasti terram et permanet; » hoc est primum exemplum, quasi dicat: Fundasti terram immobilem, et semper manet immobilis ut ordinationi tuæ obediat. « Ordinatione tua perseveravit dies; » hoc est alterum exemplum. Ordinavit enim Deus, ut e contrario cælum, sive sol moveretur semper, et motu suo diem efficeret; et obtemperat, et sic semper ordinatione divina perseverat dies. In hebreo conjungitur verbum numeri multitudinis cum nomine numeri singularis hoc modo: *Perseveravit hic dies*, sive *hodie*, ad significandum, diem transeundo et fluendo permanere; transcurrit dies, et nunquam stand, et tamen semper *hodie* permanet, ad quod alludens Apostolus,

Hebr. cap. iii: « Adhortamini, inquit, vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur. » Ratio hujus tante firmitatis est, quod sequitur: « Quoniam omnia servant tibi; » nihil enim est in rebus creatis, quod Deo creatori ad nutum non pareat.

4. NISI QUOP LEX TUA MEDITATIO MEA EST, TUNG FORTE PERUISSEM IN HUMILITATE MEA.

Nisi, inquit, in lege tua assidue meditatus fuisssem, ubi veritatem promissionum tuarum didici, forte peruissem in afflictione mea, et tentationibus adversariorum superatus. Pro *meditatio*, in hebreo est, *delectatio*, ex quo intelligimus hic agi de jucunda et dulci meditatione, que valde recreat animum hominis in tribulatione constituti, dum promissa divina ob oculos interiores ponit et cordi intime infigit. Per *humilitatem* autem hoc loco non significatur virtus humilitatis, sed afflictio, sive *pressura*, ut S. Hieronymus ex hebreo transtulit.

5. IN ÆTERNUM NON OBLIVISCAR JUSTIFICATIONES TUAS, QUIA IN IESIS VIVIFICASTI ME.

Confortatus ex meditatione promissionum que in lege continentur, confidenter jam dico: « In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis, » id est, super earum observationem, « vivificasti me, » vitam gratiæ augendo, et vitam gloriæ promittendo.

6. TUIS SUM EGO, SALVUM ME FAC, QUONIAM JUSTIFICATIONES TUAS EXQUISIVI.

Scriptum est in *Psal. xliii*: « Domini est terra, et plenitudo ejus, orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo; » ego tamen proprie tuus sum, quia agnosco me tuum esse, et volo tuus esse, et nullius alterius Domini volo esse, cum nulli cupiditati servire decreverim; ideo recte peto ut me salvum facias, id est, rem tuam conserves, ne pereat. « Quoniam justificationes tuas exquisivi, » id est, « quoniam tuus sum, et tanquam tui solius mancipium, nihil aliud quero, nisi mandata tua, ut illa perficiam. Vere pauci sunt, qui dicere possint: « Tuus sum ego, » quia pauci sunt, qui per affectum nulli rei servant, nisi Deo.

7. ME EXPECTAVERUNT PECCATORES, UT PERDERENT ME: TESTIMONIA TUA INTELLEXI.

Non sine causa dixi: « Salvum me fac, » quoniam « peccatores » in loco opportuno ad capiendum « me expectaverunt, » ut tentationibus consentire me facerent, et sic « perderent me; » sed ego gratia tua adjutus « testimonia tua intellexi, » id est, intellexi quid lex tua in tali articulo præciperet, quid promitteret, quid minaretur.

8. OMNIS CONSUMMATIONIS VIDI FINEM, LATUM MANDATUM TUUM NIMIS.

Intelligens testimonia tua, ex eis cognovi et « vidi finem consummationis » omnium rerum, judicium videlicet novissimum, in quo consummatis meritis bonis et malis, reddentur premia bonis et supplicia malis. Vere igitur « latum mandatum tuum nimis, » id est, vere amplum et fecundum est mandatum tuum, sive lex tua, cum in ea conspiciantur reule bene vivendi, et premia custodientium legem, et contra regulæ declinandi vitia, et supplicia prævaricatorum. Posset etiam sic exponi versiculus iste: « Intelligens testimonia tua, » id est, legem tuam, « vidi finem omnis consummationis, » id est, omnis perfectionis vite, esse « mandatum tuum, » id est, præceptum dilectionis, quod est « latum nimis, » cum omnia mandata comprehendat, et cum ad Deum, et omnes angelos, et omnes homines, etiam inimicos extendatur. Alii aliter exponunt, et unusquisque propriam expositionem adfert. Ambrosius et Hieronymus *finem omnis consummationis* dicunt esse Christum. Augustinus *finem omnis consummationis* dicit esse coronam martyrii, quia consummata perfectio est mori pro Christo. Theodoretus dicit omnia humana, opes, honores, et similia, quantumvis consummata et perfecta, habere finem. Euthymius, per *omnem consummationem*, intelligit omnem interitum, tum bonorum, tum impiorum. Vidit enim Propheta finem mortis omnium esse penam, vel gloriam.

Mem. 1. QUOMODO DILEXI LEGEM TUAM, DOMINE: TOTA DIE MEDITATIO MEA EST.

In hoc octonario iterum redit ad eorumque legis, eamque laudat a multiplici utilitate et delectatione, quam secum adfert. Ac primum testatur amorem suum erga divinam legem, deinde reddit causam amoris, enumerans ejus utilitates. « Quomodo dilexi, » id est, quam vehementer dilexi legem tuam: signum amoris est continua conversatio cum re amata. « Tota die, inquit, meditatio mea est, » nihil aliud loquor, nihil aliud ago.

2. SUPER INIMICOS MEOS PRUDENTEM ME FECISTI MANDATO TUO, QUIA IN ÆTERNUM MIHI EST.

Hec est prima utilitas legis, quia diligenter considerata et factis adimpleta, prudentem facit hominem, ut sciat quid, et quomodo, et quando, et ubi debeat loqui et agere, vel flere et quiescere: quam prudentiam non habent prævaricatores, qui regulam hanc rectissimam inter loquendum et agendum non respiciunt. Ait igitur: « Super inimicos meos, » prævaricatores videlicet legis « prudentem me fecisti mandato tuo, » id est, per mandatum tuum, dum illud assidue meditator et adimpleo. « Quia in æternum mihi est, » quia perpetuo mihi adest ante oculos mentis, neque unquam illius obliviscor.

3. SUPER OMNES DOCENTES ME INTELLEXI, QUIA TESTIMONIA TUA MEDITATIO MEA EST.

4. SUPER SENES INTELEXI, QUIA MANDATA TUA QUÆSIVI.

Hec est altera utilitas legis : quia non solum prudentiam sed etiam sapientiam gignit. Sed tandem quoniam videtur David nimium sibi tribuere, anteposendo sapientiam suam sapientiæ omnium qui illum præcesserunt, in quibus erat Adam, Noe, Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Moses, Samuel, et alii. S. Augustinus docet hæc dici in persona Christi, qui cum esset annorum duodecim, et videretur quasi discipulus audiens legis doctores et seniores, tamen « super omnes docentes » se intelligebat. Ait S. Ambrosius, in persona populi christiani. Sed fortasse non erit necesse ad ista confugere : nam per omnes docentes intelligere possumus eos solos, qui Davidem puerum vel adolescentem docuerunt, parentes videlicet et pedagogos suos familiares. Quamvis enim non sit discipulus super magistrum, dum discipulus est, potest tamen is, qui discipulus fuit, diligentia et studio superare eum qui magister ipsis aliquando fuerat. Sic David facile sapientia magistris suos vicit propter continuam meditationem in lege Domini. Idem etiam intelligimus de senibus; non enim voluit David dicere se sapientem fuisse super omnes senes, qui fuerant ab initio mundi, sed se adhuc juvenem sapienterem fuisse multis senibus, ob studium suum assiduam in lege Domini meditanda.

5. AB OMNI VIA MALA PROHIBUI PEDES MEOS, UT CUSTODIAM VERBA TUA.

6. A JUDICIIS TUIS NON DECLINAVI, QUIA TU LEGEM POSUISTI MIHI.

Hec est tertia utilitas legis Domini, quia facit multa vitare peccata. « Ab omni via mala prohibui pedes meos, id est, cavi ne ambularem per vias iniquorum, qui pro lege habent cupiditatem suam, quæ est lex carnis et peccati, id est, cavi ne aliqua in re delinquerem : idque, ut custodirem verba tua, id est legem tuam, quæ contrarium iter ostendebat. « A judiciis enim tuis, » id est, a justissimis mandatis tuis, « non declinavi, quia tu legem posuisti mihi, » id est, quia hanc sanctam legem tu Dominus meus mihi dedisti; sive, ut exponit S. Augustinus, quia tu legem in corde mihi posuisti, tu fecisti per spiritum tuum, ut legem sanctam ex intimo corde meo diligerem.

7. QUAM DULCIA FAUCIBUS MEIS ELIOQUIA TUA, SUPER MEL ORI MEI!

Hec est quarta utilitas, quod summam adfert lex Domini se custodientibus voluptatem. Eloquia enim Domini, id est, mandata Domini dulcissima sunt faucibus anime, magis quam mel faucibus corporis : nihil jucundius bona conscien-

tia, et spe supernæ beatitudinis, quam parit observantia legis divine.

8. A MANDATIS TUIS INTELEXI, PROPTEREA ODIVI OMNEM VIAM INIQUI FATIS.

Probat ex lege Domini magnam voluptatem se percepisse, eo quod lex Domini bonam conscientiam pariat. Nam, inquit, « a mandatis tuis intellexi, » id est, a mandatis tuis eruditus, prudens et sapiens factus sum : clarior est hæc sententia in hebræo et græco textu. « Propterea odivi omnem viam iniquitatis, » id est, ex hac sapientia et prudentia acquisita ex assidua meditatione legis, non solum abstini a peccatis, sed etiam magnum odium concepi adversus omnes iniquas actiones. Hoc autem odium mirifice conservat animi puritatem et sanctitatem, et gignit magnam fiduciam in Domino, unde oritur ineffabile gaudium, pax et tranquillitas omnibus thesauris et voluptatibus anteposenda.

NUM. 1. LUCERNA PEDIBUS MEIS VERBUM TUUM, ET LUMEN SEMITIS MEIS.

In hoc octonario laudat legem divinam Propheta ab eximia quadam utilitate; deinde promittit se eam observaturum, non obstante qualibet tribulatione. Utilitas eximia est, quod lex Domini sit nobis in via vite hujus instar lucernæ ambulantis in tenebris. Lex enim peccati, id est, cupiditas, excæcat homines, sive maxime tenebras effundit, ut vera bona et vera mala non internoscantur; et hinc it, qui hanc legem sequuntur, id est, qui passionibus animi rapi se sinunt, in varia præcipitia ruunt : sed lex Domini has tenebras dissipat, et vera bona ac vera mala demonstrat; et ideo qui eam sequuntur, non errant, neque cæcitant, sed recto tramite ad patriam celestem iter faciunt. Ait igitur : « Lucerna pedibus meis verbum tuum, » id est, lex tua est lucerna pedibus meis. Et hoc ipsum repetens et declarans addit : « Et lumen semitis meis. » Lucerna enim, dum illuminat semitas per quas incedendum est, dirigit pedes ambulantium : sermo est metaphorice, sed facile intelligitur.

2. JURAVI, ET STATUI CUSTODIRE JUDICIA JUSTITIE TUE.

Quia lex est lux, ac proinde res optima et utilissima, Propheta jurat et statuit, id est, firmissime apud se constituit, custodire ipsam legem, quam vocat *judicia justitiae*, id est, *judicia justissima*.

3. HUMILIATUS SUM USEQUEQUE, DOMINE VIVIFICA ME SECUNDUM VERBUM TUUM.

« Humiliatus, » id est, afflictus et vexatus sum valde, occasione legis servandæ : quia « omnes qui volunt pie vivere, persecutionem patiuntur, » ut dicit Apostolus II *Timoth.* III; sed tu, « Domine,

« vivifica me, » id est, veram vitam, quæ a malis omnibus libera erit, mihi aliquando tribue, secundum promissum tuum : « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, » *Math.* XIX. Posset etiam hic locus exponi de virtute humilitatis. Qui enim humiliant seipsum, ut iugo legis se omnino subjiciant, illi secundum promissionem merentur exaltari ad vitam beatam et sempiternam.

4. VOLUNTARIA ORIS MEI BENEPLACITA FAC, DOMINE, ET JUDICIA TUA DOCE ME.

Quod juravi et statui custodire legem, non obstante qualibet persecutione, est voluntarium sacrificium oris mei : hoc igitur voluntarium sacrificium oro, ut tibi sit beneplacitum; et quia ex se id non meretur, tu, Domine, fac illud beneplacitum, dum benigne ex gratia tua illud approbare dignaris; ac, ut rite hoc sacrificium offeram, « doce me judicia tua, » id est, doce me perfecte legem tuam observare. Alii referunt hæc voluntaria ad sacrificia votiva ovium et hircorum; alii, ad sacrificia laudis et confessionis; sed continuato Psalmi videtur requirere, ut per voluntaria intelligamus spontaneum juramentum legis custodiendi.

5. ANIMA MEA IN MANIBUS MEIS SEMPER : ET LEGEM TUAM NON SUM OBLIVIS.

Quam serio juraverim custodire legem tuam, et hoc tibi sacrificium sponte obtulerim, ex hoc intelligi potest, quod quotidie de vita periclitor propter legis tue custodiam, et tamen ipsam « legem non sum oblivis. » S. Ambrosius et S. Augustinus dicunt in plerisque libris legi, *anima mea in manibus tuis*, et hanc veriore lectionem esse judicant. Eodem modo legit S. Hilarius et S. Hieronymus in *Commentario Psalmorum*; et sensus optimus et verissimus est, animas nostras in manu Dei esse, a quo pendet vita nostra, et in cuius potestate est, ut vivamus, vel moriamur. Sed in hebreo textu aperto est, *in manibus meis*, et nos in editione Vulgata legimus; et S. Hieronymus non solum in sua versione posuit, *in manibus meis*, sed etiam in epist. ad *Suntiam et Fretellam* dicit Septuaginta Interpretes vertisse, in *manibus meis*, et omnes veteres græcos tractatores explicasse hoc modo : *Anima mea in manibus meis est*, id est, in periculo vite sum. Quod enim manibus tenetur, facile potest cadere, vel eripi, nisi fortiter custodiatur et defendatur; et sic intelligitur illud *Judic.* cap. XI : « Posui animam meam in manibus meis, » hoc enim dicit Jephthæ, dum ad prælium valde periculosum pergit; et illud I *Reg.* XIX, de Davide : « Posuit animam suam in manu sua, et percussit Philistæum. » Itaque credibile est Septuaginta Interpretes vertisse, *in manibus meis*, sed postea a scio aliquo textum fuisse mutatum, quod videtur lectio clarior et facilior.

6. POSUERUNT PECCATORES LAQUEUM MIHI, DE MANDATIS TUIS NON ERRAVI.

Non sine causa dixi : « Animam meam in manibus meis semper » fuisse, quia « peccatores posuerunt laqueum mihi, » ut me caperent et occiderent, et tamen ego « de mandatis tuis non erravi, » id est, non aberravi a mandatis tuis. Hoc impletum est, cum David quæreretur a Saule ad mortem, et tamen ipse David semel et iterum, cum facile posset Saule occidere, seque ab omni periculo liberare, noluit id facere, ne peccaret in Deum, vide lib. I *Reg.* cap. XXIII, XXVI.

7. HEREDITATE ACQUISIVI TESTIMONIA TUA IN ÆTERNUM, QUIA EXULTATIO CORDIS MEI SUNT.

Cur de mandatis tuis non erraverim, ea causa est, quia « hereditate acquisivi testimonia tua in æternum, » id est, elegi mihi in hereditatem æternam ipsam legem tuam, quia jucundissima et dulcissima mihi est, et summæ delectationis et exultationis causa.

8. INCLINAVI COR MEUM, AD FACIENDAS JUSTIFICATIONES TUAS IN ÆTERNUM PROPTER RETRIBUTIONEM.

Potro causa tantæ delectationis est merces copiosissima, quam secum adfert legis custodia. « Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas, » id est, cum ab una parte lex peccati traheret me, ab altera lex tua, ego inclinavi cor meum tanquam staterem, aut bilancem, ad legem tuam faciendam, propter retributionem, quia videlicet consideravi stipendium legis tue esse vitam sempiternam. S. Hieronymus ex hebreo vertit, *inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter æternam retributionem*; textus hebraicus utramque lectionem admittit.

SAMECH. 4. INIQUOS ODIUM HABUI, ET LEGEM TUAM DILEXI.

In hoc octonario Propheta defestatur prævaricatoris legis divine, et se contrarium eis esse demonstrat. Monet autem S. Augustinus non dixisse Prophetam in primo versiculo : « Iniquitatem odio habui, et legem tuam dilexi, » ut videbatur requirere ordo verborum; sed dixisse : « Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi, » ut ostenderet se non solum iniquitatem, sed etiam iniquos odisse; et rursus non dixisse : « Iniquos odio habui, et justos dilexi, » sed et legem tuam dilexi, ut indicaret se non odisse iniquos, nisi quia contrarii sunt legi divine quam dilexit. Itaque odio habui iniquos, non ratione nature, sed ratione iniquitatis : sicut contra diligebat inimicos, ac per hoc iniquos, non ratione iniquitatis, sed ratione nature.

2. ANNOTAVI ET SUSCEPTOR MEUS ES TU, ET IN VERBUM TUUM SUPERSPERAVI.

Ut non timeam iniquos, quos odi, et legem adimpleam quam dilexi : « adjuutor et susceptor meus es tu : » adjuutor, in lege custodienda, et susceptor in evadenda persecutione iniquorum. Et ego vicissim in verbum promissionis tuae valde speravi.

3. DECLINATE A ME, MALIGNI, ET SCRUTADOR MANDATA DEI MEI.

Una ex causis, cur odio habeat iniquos Propheta, est, quia eorum consortium valde impedit meditationem verbi divini, quae quietem et pacem animi desiderat. Ideo cupit eos a se recedere, ut muscas molestissimas.

4. SUSCIPE ME SECUNDUM ELOQUIUM TUUM, ET VIVAM; ET NON CONFUNDAS ME AB EXPECTATIONE MEA.

Ut cupio iniquos a me recedere, ita cupio ut tu, Domine, ad me accedas, et in sinum tuum suscipias « secundum eloquium » promissionum tuarum, et tum verissime « vivam », cum tibi, qui vita es, conjunctus ero. Et quia de beniginitate tua, non de meritis meis, id exspecto, « non confundas me ab expectatione mea. »

5. ADJUVA ME, ET SALVUS ERO; ET MEDITABOR IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS SEMPER.

Idem aliis verbis repetit; idem enim est: « Suscipe me, et vivam : » et « Adjuva me, et salvus ero. » Fructus autem hujus susceptionis erit, ut sine impedimento semper meditari valeat in lege Domini.

6. SPREVISTI OMNES DISCEDENTES A JUDICIIS TUIS, QUIA INJUSTA COGITATIO EORUM.

Ostendit nunc quod si ipse odio habeat iniquos, et a se recedere cupit, id facit exemplo Dei, qui iniquos justissime execratur. « Sprevisi, » inquit, tanquam rem nullius momenti, « omnes discedentes a judiciis tuis, » id est, omnes iniquos, qui discedunt a via legis divinae. « Quia injusta cogitatio eorum, » id est, quoniam ipsi cogitant se non debere subdi legi Dei, nec ab ea pendere; qua cogitatione nihil iniquus esse potest, cum omnis creatura summo jure Creatori subijci debeat. Haec fuit cogitatio Luciferi, qui similis Altissimo, non autem ei subditus esse voluit. Eadem fuit cogitatio primorum parentum, qui cupierunt esse sicut dii. Eadem est cogitatio omnium superbiorum, qui dicunt in corde suo : « Quis noscer Dominus est? » Hos igitur spernit Deus, et non multum curat, si multa millia eorum pereant in eternum, quia quanto plures ipsi se aestimant, tanto minoris fiunt a Deo.

7. PRAEVARICANTES REPUTAVI OMNES PECCATORES TERRAE : IDEO DILEXI TESTIMONIA TUA.

Movel hoc loco magnam questionem S. Augustinus, quomodo omnis peccator praevicator

dici possit, cum Apostolus dicat : « Ubi non est lex, nec praevicatio, » Rom. iv; et rursum : « Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt, » Rom. ii. Respondet, illud, ubi non est lex, nec praevicatio, intelligi de lege in universum; illud autem, qui sine lege peccaverunt, intelligi de lege scripta tantum; proinde omnes peccatores dicendi sunt praevicatores, quia omnes praevicantur legem naturalem scriptam in cordibus. Sed cur Propheta hoc dicit? ut ostendat peccatum, quod est maximum malorum, non aliunde nobis accidere, nisi ex praevicatione legis. Subjungit : « Ideo dilexi testimonia tua, » id est, ut tam magnum malum effugiam, dilexi legem tuam. S. Hieronymus ex hebraeo vertit, quasi sciam reputasti omnes peccatores terrae. Sed Septuaginta Interpretes per vocem כָּסִיִּים non intellexerunt sciam, a voce כָּסִי; sed recedentes, quod est idem cum praevicant; nam verbum כָּסִי significat recedere; inde כָּסִיִּים significat recedentes. Iod autem et vau sunt litterae permutabiles. Sic etiam non legerunt דִּישַׁכְתִּי, quod est reputasti, sed דִּישַׁכְתִּי, quod est reputavi.

8. CONFIGE TIMORE TUO CARNES MEAS, A JUDICIIS ENIM TUIS TIMUI.

Postulat in fine confirmationem in timore Dei, ut in custodia legis per eum timorem perseveret. « Confige, » inquit, quasi clavus, « a timore tuo carnes meas, » id est, cupiditates meas carnales, ut se commovere non possint, juxta illud Apostoli : « Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis, » Gal. cap. v. « A judiciis enim tuis timui, » id est, quoniam jam cepti timere a judiciis tuis penas horribiles comminantibus, ideo cupio stabiliri in hoc sancto timore, ut ab eo nunquam divellar. Ex hebraeo S. Hieronymus vertit, horripilavit caro mea; sed sciendum quod verbum כָּרַךְ non solum significat horrere, sed etiam clavus configere : nam ex hoc verbo deducitur nomen כִּסְכָרַךְ masmer, quod significat clavum. Parum autem refert, quod hic ponatur verbum preteriti temporis, et modi indicativi : nam eadem littera, mutatis punctis, faciunt imperativum; proinde recte Septuaginta verterunt confige, vel, ut Patres legerunt, confige clavus.

Hab. 1. FECI JUDICUM ET JUSTITIAM, NON TRADAS ME CALUMNIANTIBUS ME.

In hoc octonario petit gratiam liberationis a calumniatoribus, et auxilium ad legem perfecte adimpleendam. « Feci, inquit, iudicium et justitiam, » id est, reddidi unicuique suum, ideo equum est, ut « non tradas me calumniantibus » mihi. Calumniatores nostri perpetui, daemones sunt, quibus tradimur a Deo, quodam permittitur tentari ab illis, vel potius quando Deo deserente superamur, et tentantibus consentimus.

2. SUSCIPE SERVUM TUUM IN BONUM, NON CALUMNIENTUR ME SUPERBI.

« Feci, inquit, justitiam, » sed ut semper faciam, et non deficiam faciendo, « suscipe servum tuum in bonum, » illum dirigendo. Clarior est textus hebraicus, ubi habetur, dirige, sive ordina et apia servum tuum ad bonum, ut semper placeat illi bonum; et hinc fiet ut non calumniatur mihi superbi, sive homines, sive daemones. Qui enim bene confirmatus est in bono, et bene aptatus, ut ubique et semper bonum illi placeat, ita perseveranter bene se gerit, ut nihil sit cur timeat calumniatores.

3. OCULI MEI DEFECERUNT IN SALUTARE TUUM, ET IN ELOQUIUM JUSTITIAE TUAE.

Confirmat, se valde ardentem desiderare perfectam illam directionem ad bonum, quae in vita aeterna dabitur electis. « Oculi mei defecerunt, » praedidero respicientes assidue in salutem tuam, quae de caelo nobis adveniet, « et in eloquium justitiae tuae, » id est, in promissionem tuam fidelissimam. Vide quae dicta sunt ad versiculum primum et secundum littera eaph.

4. FAC CUM SERVO TUO SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM, ET JUSTIFICATIONES TUAS DOCE ME.

Pergit in oratione, ac petit ut Dominus operetur secum non secundum merita ipsius, sed « secundum misericordiam » suam, quae in eo potissimum consistit, ut doceat « justificationes suas, » id est, intime persuadeat bonum esse implere et custodire legem Domini, atque hoc modo doceat non tam seire, quam facere. Quod fit, quando Deus infundit magnam charitatem, non quando solum donat scientiam, quae sine charitate inflat, non edificat.

5. SERVUS TUUS SUM EGO, DA MIHI INTELLECTUM, UT SCIAM TESTIMONIA TUA.

Ista tam frequens petitio ejusdem rei, signum est magni desiderii. « Servus tuus sum ego, » ac per hoc teneor mandatis tuis obedire; « da mihi igitur intellectum, » id est, fac me intelligere testimonia tua, ut illa perfecte addiscam. Vide primum versiculum littera iod, qui est huic similis.

6. TEMPUS FACIENDI, DOMINE, DISSIPAVERUNT LEGEM TUAM.

Hic versiculus duobus modis exponi solet. SS. Patres Hilarius, Ambrosius et Augustinus exponunt de gratia Salvatoris, ut sensus sit : O Domine, jam « tempus est faciendi, » quia satis docuisti verbis, satis mandasti; nunc tempus est ut facias, ut exemplo doceas, ut carnem sumas, ut obedientiam usque ad mortem crucis exhibeas, ut gratiam dones, qua justificatio legis impleri possit a nobis : nam « dissipaverunt legem tuam, » Judaei videlicet, quibus data erat. At graeci, Theo-

doreus et Euthymius, quos plerique recentiorum sequuntur, exponunt de punitione sceleratorum, ut sensus sit : Tempus est, Domine, ut facias iudicium adversus impios, eosque punias, quoniam « dissipaverunt legem tuam, » id est, non solum utcumque violaverunt, sed penitus dissipaverunt, cum nihil ejus observent. Utraque bona est expositio, sed videtur illa magis mystica, haec magis litteralis. S. Augustinus legit, tempus faciendi, Domino; S. Ambrosius, tempus faciendi, Domine, ut habet editio nostra Vulgata. S. Hilarius utroque modo hunc versiculum legit. In hebraico et graeco textu habetur, Domino; sed idem est sensus, dummodo illud, faciendi, tribuatur Deo, non homini, et sensus sit : Tempus est ut tu, Domine, facias.

7. IDEO DILEXI MANDATA TUA SUPER AURAM ET TOPAZION.

8. PROPTEREA AD OMNIA MANDATA TUA DIRIGEBAR : OMNEM VIAM INIQUITAM ODI HABUI.

Quia multi « dissipaverunt legem tuam, » et ob hoc video illis gravissimum imminere supplicium : ideo ego ex adverso magis incensus sum amore legis tuae, et pluris illam facio quam aurum et lapides pretiosos; ideo etiam non solum legem diligebam, sed etiam custodire salagebam. « Dirigebat enim ad omnia mandata tua, » id est, recte ambulabam per viam mandatorum tuorum, non declinans ad dexteram, vel sinistram; imo etiam « omnem viam iniquitatis, » id est, omnem legem carnis et peccati « odio habui, » et declinavi. Porro per vocem topazion, quod est in hebraeo יָד, significatur lapis pretiosum, quem dicunt aurei coloris esse, et valde lucidum : vide Strabonem lib. VI, et Plinium lib. XXXVII, cap. viii. Eandem vocem habemus in Psalm. xviii, ubi Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus verterunt, lapidem pretiosum, quia videbant prophetam in una specie intellexisse genus ipsum lapidum pretiosorum.

Phe. 1. MIRABILIA TESTIMONIA TUA, IDEO SCRUTATA EST EA ANIMA MEA.

In hoc octonario iterum Propheta revertitur ad laudandam legem, et ad petendam gratiam, et ad eandem legem perfecte servandam. Laudat igitur legem, quod admirabilis sit, et ideo eam scrutatus sit diligenter. At Deuter. xxx, ubi legitur : « Mandatum hoc non supra te est, » in hebraeo habetur, mandatum hoc non mirabile est. Respondeo, leges Domini sive morales, sive judiciales, sive ceremoniales, non esse mirabiles, quod attinet ad sensum litteralem, nam aperte sunt et faciles; per quae eas non servant, non possunt excusari ab ignorantia; et hoc affirmat Moses in Deuteronomio. At, quod attinet ad mysticos sensus, praesertim legum ceremonialium, mirabiles et obscurissimae sunt, cum per illas figurentur omnia mysteria christiane religionis : atque hoc

significare videtur hoc loco Propheta. Præterea decalogus, quo lex Domini potissima continetur, hoc ipso valde mirabilis est, quod tam claris et apertis sententiis conscriptus sit, cum tamen in summa brevitate complectatur omnia principia justitiæ, ad quæ reducuntur omnes leges, quæ factæ sunt et quæ fient. Omnes enim aliæ leges, quæ sunt innumerabiles, et maxima volumina repleverunt, et dempses replebunt, omnes, inquam, vel sunt conclusiones, vel determinationes legum decalogi. Itaque sicut parva semina mirabilia sunt, quia virtute continent magnas arbores: sic decalogus mirabilis est, quia virtute continet omnes leges totius mundi.

2. DECLARATIO SERMONUM SUORUM ILLUMINAT, ET INTELLECTUM DAT PARVULIS.

Quia dixerat mirabilia esse mandata divina, nunc addit, quod si declarantur vel ab ipso Deo per infusionem luminis divini, vel ab aliquo perito doctore, mirifice mentem illustrant. Declaratur autem lex, tum quando aperiantur mysteria figurarum, quæ in lege ceremoniarum continentur; tum quando deducuntur conclusiones ex lege morali; tum denique quando decreta legis judicialis ad facta particularia applicantur. Ex hebraeo veritè S. Hieronymus, *ostium sermonum tuorum*: sed vox פתח non solum ostium, sed etiam apertionem, ac per hoc declarationem significat. Quod sequitur: «Et intellectum dat parvulis,» significat legis declarationem parvulis esse necessariam, id est, simplicibus et ignorantibus. Fortasse etiam, ut S. Augustinus monet, per parvulos intelligere debemus humiles; isti enim facilius res divinas addiscunt, juxta illud *Matth. xi*: «Confiteor tibi, Pater, quia abscondisti hæc a sapientibus, et revelasti ea parvulis,» iis videlicet, qui non sunt in oculis suis sapientes, nec prudentes.

3. OS MEUM APERUI, ET ATTRAXI SPIRITUM, QUIA MANDATA TUA DESIDERABAM.

Et ego, ut unus ex parvulis, os meum interius aperui orando et petendo, «et attraxi spiritum» bonum, spiritum scientiæ et pietatis, quo mandata intelligere et implere possem. Nam ipsa mandata tua intelligere et implere desiderabam. Sumpta est metaphora a respiratione corporali: cum enim gravamur aliquo magno labore, ac pene suffocamur, tunc aperientes os et anhelantes, respiramus et melius habemus.

4. ASPICE IN ME, ET MISERERE MEI SECUNDUM JUDICIUM DILIGENTIUM NOMEN TUUM.

Aperiendo autem os ad orandum ita dixi: «Aspice in me, et miserere mei,» id est, aspice in me oculis pietatis, et miserere mei laborantis sub onere præceptorum tuorum, quæ meis viribus implere non possum; «miserere, inquam, mei secundum judicium diligentium nomen tuum,»

id est, juxta consuetudinem qua uteris erga amicos tuos, qui te in veritate diligunt; vox enim hebraica משפט significat *judicium, morem, consuetudinem, modum, habitum*, et alia. Sed quia Septuaginta Interpretes verterunt *ἐπίφα*, et noster Interpres *judicium*, in eundem sensum exponere debemus hoc modo: «Miserere mei secundum judicium,» quo uteris in judicandis amicis tui qui te diligunt.

5. GRESSUS MEOS DIRIGE SECUNDUM ELOQUIUM TUUM, ET NON DOMINETUR MEI OMNIS INJUSTITIA.

In hoc misereberis mei «secundum judicium diligentium nomen tuum,» si direxeris gressus meos «secundum eloquium tuum,» id est, si per gratiam tuam feceris, ut ego rectam viam ingredi arbulans secundum directionem legis tuæ; et sic «non dominetur mei omnis injustitia,» id est, nullam injustitiam committam, quæ me captivum teneat; nam, ut Dominus dicit *Joan. viii*: «Qui facit peccatum servus est peccati.»

6. REDIME ME A CALUMNIIS HOMINUM, UT CUSTODIAM MANDATA TUA.

Gressus meos dirige tunc potissimum, cum periculum est ne perturbatus calumniis declinam a recta via; «calumniæ enim perturbat sapientem, et perdit robur cordis illius,» ut dicit *Ecclesiastes cap. vii*. «Redime me a calumniis hominum,» id est, libera me a calumniis hominum, ut animo tranquillo custodiam mandata tua. Non est faciendâ vis in verbo *redime*; nam apud Hebræos passim accipitur pro *libera*.

7. FACIEM TUAM ILLUMINA SUPER SERVUM TUUM, ET DOCE ME JUSTIFICATIONES TUAS.

Quod supra dixerat, «aspice in me,» idem aliis verbis repetit, dicens: «Faciem tuam illumina super servum tuum,» Sicut enim sol cum interpositione nobis obscuratur, privat nos calore et lumine: ita Deus cum nos gratia sua non adjuvat, videtur abscondere faciem suam, vel tenebris cooperire, et contra, cum nos gratia suæ lumine collustrat, videtur nubium obstaculo dissipare, et nobis serenam faciem ostendere. At igitur: «Faciem tuam illumina super servum tuum,» id est, sereno me vultu respice, et lumine ad me transfuso, doce me justificationes tuas, id est, legem tuam intelligere et servare.

8. EXITUS AQUARUM DEPUXERUNT OCULI MEI, QUIA NON CUSTODIERUNT LEGEM TUAM.

Quam vehementer David Dei legem dilexerit, ostendit h. ctenus tot precibus toties repetitis pro gratia servandæ legis: nunc demonstrat ex magno dolore, quem concepit ex prevaricatione; non enim dicit se unam vel alteram lacrymam fudisse, sed rivus aquarum, id est, lacrymarum, ex oculis, quasi ex fontibus, prodixisse, «quia non custodierunt legem Domini.» Tametsi enim

peccatum, id est, transgressio legis, precebat a voluntate, sive a corde: tamen instrumenta peccati nunc sunt oculi, nunc lingua, nunc manus. Peccati autem gravissimi, quod David aliquando commisit, et pro quo «lavabat per singulas noctes lectum suum,» instrumenta fuerunt oculi. Vidit enim nimis curiose mulierem nudam, dum se lavaret; inde exarsit in concupiscentiam, inde processit ad adulterium et homicidium. Theodoretus et Enthymius, quos aliqui recentiores sequuntur, dicunt Davidem flevisse peccata aliorum, et sic exponunt illud: «Quia non custodierunt legem tuam.» Sed SS. Patres nostri Hilarius, Ambrosius, Hieronymus et Augustinus constanter affirmant Davidem loqui de peccato suo, non de alieno.

Tsade. 1. JUSTUS ES, DOMINE, ET RECTUM JUDICIUM TUUM.

In hoc octonario laudatur lex Domini a summa rectitudine et justitia: ac primum demonstrat David esse justissimam legem, quoniam auctorem habet justissimum, in quem injustitia cadere non potest. At igitur: «Justus es, Domine,» id est justus, per antonomasiam, et solus justus ea justitia, cum qua admisceri injustitia nequeat, juxta illud *I Joan. i*: «Deus lux est, et in eo tenebræ non sunt cap. vii.» «Et rectum judicium tuum,» id est, et consequenter rectum ac justum est judicium, decretum, mandatum tuum. Nam in hoc Psalmo per *judicium* fere semper ipsa lex intelligitur. Quancum etiam illud verum est, judicium Dei, quo distribuit penas et præmia, semper esse justum, licet interdum non appareat ejus justitia.

2. MANDASTI JUSTITIAM TESTIMONIA TUA, ET VERITATEM TUAM NIMIS.

Ostendit legem Dei non solum esse justum, quia procedit a Deo justo, sed etiam quia continet ipsam justitiam. «Mandasti, inquit, justitiam testimonia tua,» id est, præcepisti nobis testimonia tua, quæ sunt ipsa justitia; «et veritatem tuam nimis,» id est, et sunt ipsa veritas omnino. S. Thomas I II, *Quest. C*, art. 8, ex hoc principio colligit legem decalogi esse omnino indispensablem, quia continet ipsum ordinem justitiæ: quomodo si quis juberet ut nullus peccet, vel ut nemo sit iniquus, lex esset omnino indispensable, quia non potest dari casus, in quo liceat peccare, vel iniquum esse.

3. TABESCERE ME FACIT ZELUS MEUS, QUIA OBLITI SUNT VERBA TUA INIMICI MEI.

Propter hanc tantam æquitatem legis tuæ, dolore afflictar, ita ut etiam tabescerem et languerem præ zelo, cum viderem homines, etiamsi inimicos meos, oblivisci verborum tuorum, id est, tam utilium præceptorum tuorum. In greco legitur, *zelus tuus*, et sic legitur Hilarius, Ambrosius,

Hieronymus, Augustinus et Theodoretus in *Commentario Psalmorum*. Sed nostra lectio conformis est hebraico textui, nec desunt antiqui codices, qui nostræ lectioni favent. Sanctus enim Augustinus testatur alios codices habere, *zelus meus*; alios, *zelus domus tuæ*; sensus autem semper est idem, ut notum est.

4. IGNITUM ELOQUIUM TUUM VEHEMENTER, ET SERVUS TUIS DILEXIT ILLUD.

Iterum docet Propheta legem Dei esse justissimam et purissimam, ex similitudine ad aurum igne probatum. Dicitur enim eloquium Dei *ignitum vehementer*, quia similis est lex Dei auro in fornace ignis constituto, ubi non leditur, quia purum est ab omni sorde. Nam in textu hebraico habetur *עורפה*, quod significat *probatum et examinatum igne*. Neque dici potest Septuaginta Interpreteres non legisse *τερυφα*, quod proprie *ignitum* significat: nam in hoc octonario singuli versus incipiunt per litteram *tsade*, et hoc vocabulum est initium versiculi. Itaque certum est hoc loco per *ignitum* intelligi *probatum, et examinatum igne*, ac per hoc significari legem Domini esse purissimam ab omni injustitia, ut est aurum igne examinatum. Simile habetur in *Psal. xi*: «Eloquia Domini casta, argentum igne examinatum.» Unde etiam sequitur ut eadem lex summo amore diligenda sit; et merito David adjungit: «Et servus tuus dilexit illud.» Neque tamen est falsum, sed verissimum, legem Domini esse etiam igneam, ut dicitur *Deuter. xxxii*: «In dextera ejus ignea lex,» tum quia instar ignis illuminat et purificat; tum quia finis ejus est charitas, quæ est ignis divinus.

5. ADOLESCENTULUS SUM EGO, ET CONTEMPTUS: QUI JUSTIFICATIONES TUAS NON SUM OBLIVIS.

Hoc refert David ad comparisonem fratrum suorum, quasi dicit: Ego sum minimus inter fratres meos (hoc enim proprie significat vox hebraea צעיר), et contemptus a patre et fratribus; et tamen exaltatus ad regnum, et a Deo præ omnibus honoratus, quia «justificationes tuas non sum oblitus.» Vide lib. I *Reg. xvi*. S. Ambrosius et S. Augustinus exponunt mystice de populo christiano, qui est *frater* junior respectu fratris senioris populi judæici, et ab illo contemptus, sed a Deo magis dilectus, quia «justificationes Domini non est oblitus,» quas populus Judaicus oblitus est.

6. JUSTITIA TUA JUSTITIA IN AETERNUM, EX LEX TUA VERITAS.

Hæc est repetitio et declaratio secundi versiculi. Justitia enim Domini, id est, justissima lex Domini est justitia æterna, quia immutabilis et indispensable; et simul est veritas, quia nihil falsi continet: promissiones enim ejus et comminationes omnino impleri debent.

7. TRIBULATIO ET ANGSTIA INVENERUNT ME, MANDATA TUA MEDITATIO MEA EST.

Ex hac veritate fit ut in omni tribulatione consoletur me legis tuæ assidua meditatio. « Tribulatio et angustia invenerunt me, » id est, quotiescunque tribulatio et angustia invenerunt me, « mandata tua meditatio mea est; » id est, id remedium accipio, ut mediter, et oblecter in mandatis tuis considerandis.

8. ÆQUITAS TESTIMONIA TUA IN ÆTERNUM, INTELECTUM DA MIHI, ET VIVAM.

Idem aliis verbis dicit, quod in secundo et sexto versiculo; nam per æquitatem hoc loco iustitia accipienda est, ut ex textu hebraico constat. « Æquitas testimonia tua in æternum, » id est, præcepta tua sunt æterna iustitia, quia semper iustissima sunt: ideo peto ut des mihi intelligentiam præceptorum tuorum, ut ea custodiendo vivam, quæ si non custodirem, continuo morerer.

Coph. 1. CLAMAVI IN TOTO CORDE MEQ; EXAUDI ME, DOMINE, JUSTIFICATIONES TUAS REQUIRAM.

In hoc octonario Propheta desiderium suum erga divinam legem ardentè oratione demonstrat: ac in primo quidem, et secundo versiculo exprimit vehementim desiderii per clamorem; in tertio et quarto, per horam intempestivam. « Clamavi, inquit, in toto corde meo, » id est, toto affectu totisque viribus clamavi; ideo « exaudi me, Domine. » Sicut enim vocem corporalem submissam non facile exaudimus, clamorem autem non possumus non exaudire: ita Deus orationem frigidam et remissam, quasi non audierit, non admittit: ardentem autem, et magno desiderio emissam, quasi non possit non audire, facile admittit. « Justificationes tuas requiram, » id est, exaudi me, ut « justificationes tuas, » id est, præcepta tua, diligenter requiram: vel « exaudi me, » et ego gratia tua adjutus præcepta tua requiram, quod in idem recidit.

2. CLAMAVI AD TE, SALVUM ME FAC, UT CUSTODIAM MANDATA TUA.

Potest hoc intelligi de salute in spe, quæ habetur per gratiam in hoc seculo, et de salute in re, quæ habetur per gloriam in futuro seculo. « Clamavi ad te, » id est, magno desiderio oravi; « salvum me fac, » per gratiam, quæ est salus inchoata, « ut custodiam mandata tua, » quantum in hoc seculo fragilitas humana permittit; et rursum « salvum me fac, » in æterna vita, « ut custodiam mandata tua, » sine ullo timore prævaricandi.

3. PRÆVENI IN MATURITATE, ET CLAMAVI: QUIA IN VERBA TUA SUPERSPERAVI.

Hunc locum corruptum esse aliqui putant, quia S. Augustinus legit, *præveni in immaturitate*. Sed

credendum est potius corruptum fuisse codicem quem habuit S. Augustinus; nam S. Hilarius, S. Ambrosius, S. Hieronymus in *Commentario*, et alii legunt, ut nos habemus, *in maturitate*. Sciendum est autem verbum *maturare* esse ambiguum, et aliquando significare *perficere*, ut cum dicimus, *maturare fructus*; aliquando, *accelerare et festinare*, qua notione dixit Poeta: « Maturare fugam, » lib. I. *Æneid.*; et *mature venisti* tam significat, *tempore opportuno venisti*, quam *satis cito venisti*. Hoc igitur loco *maturitas* non est opportunitas temporis, sed acceleratio et anticipatio horæ, quod proprie expressit græcus codex, *ἄνωγῃ*, id est, *in non hora*, sive ante horam, tempore intempesto et immaturo, et sensus est: « Præveni in maturitate, » id est, præveni tempus surgendi, et in acceleratione et festinatione, antequam dies illucesceret, cum adhuc tempus dormiendi esset, ego præ desiderio anticipavi vigilas, et in oratione mea clamavi, quia valde speravi in verba promissionum tuarum.

4. PRÆVENERUNT OCULI MEI AD TE DILUCULO: UT MEDITARER ELOQUIA TUA.

Idem repetit aliis verbis. « Prævenerunt, inquit, oculi mei » tempus vigilandi, et « diluculo, » id est, valde mane, ante ortum solis ad te respiciere cœperunt, ut gratia tua adjuvante meditarer eloquia tua.

5. VOCEM MEAM AUDI SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM, DOMINE; ET SECUNDUM JUDICIUM TUUM VIVIFICA ME.

Pergit in oratione quam diluculo, remotis curis temporalibus, in magno silentio rerum omnium, attentissimo animo faciebat. « Vocem meam, inquit, audi, » non secundum merita mea, sed « secundum solitam misericordiam tuam, et secundum iudicium tuum, » quo reddis quod promissisti; « vivifica me, » conservans et augens vitam spiritualem quam dedisti, et in futuro seculo perficiens et consummans, ut amplius mori non possim.

6. APPROPINQUAVERUNT PERSEQUENTES ME INQUITATI; A LEGE AUTEM TUA LONGE FACTI SUNT.

Non sine causa peto vivificari, quoniam non desunt persecutores qui tentationibus assiduis mortificare me satagunt, qui persecutores, sive homines, sive demones, « appropinquaverunt iniquitati, et a lege tua longe facti sunt, » id est, iniquitatem diligunt, illi adherent, illam persuadere aliis conantur; sicut e contrario legem tuam oderunt, illam fugiunt, illam omnibus iustis reddere student. S. Augustinus, S. Ambrosius et S. Hieronymus in *Commentario* legunt, *appropinquaverunt persequentes michi inique sive iniquitate*, id est, cum iniquitate: ita ut appropinquatio sit ad hominem, ut ei noceant, non ad iniquitatem, ut illi conjungantur. Et quidem vox

græca ambigua est, et tam *iniquitate* quam *iniquitati* reddi potest. Vox hebraica, ut nunc se habet, favet lectioni S. Augustini; nam ad verbum sic reddi potest, *appropinquaverunt persecutores iniquitatis*, id est, persecutores iniquissimi appropinquaverunt. *supple, ad me*. Tamen omnino credibile est verbo hebraico non esse legenda, *רודפתי רודפה זיממא*, id est, *persecutores iniquitatis*, sed *רודפתי זיממא*, id est, *persecutores mei iniquitati*, quæ lectio est nostræ editionis Vulgate, et habetur apud S. Hilarium, et cum lectione græca bene coheret, et optime respondet verbis sequentibus: « A lege autem tua longe facti sunt, » ubi Propheta opponit iniquitatem legi, et dicit persecutores suos appropinquasse iniquitati, et recessisse a lege: tamen uterque sensus bonus est.

7. PROPE ES TU, DOMINE: ET OMNES VIE TUE VERITAS.

Quamvis persecutores mei « a lege tua longe facti sint, » tamen a te longe fieri non poterunt: quia tu « prope es » illis per iustitiam, « et omnes vie tue veritas, » id est, omnes leges, omnia iudicia tua iustissima sunt. Itaque manum tuam punientem ipsorum scelera fugere non poterunt. Mihi quoque « prope es » tu, Domine, per auxilium, et quia « omnes vie tue veritas, » non patieris ut mihi noceant persecutores: nam etsi forte dabis illi potestatem in corpus meum, non dabis in animam meam, et tandem omnis persecutio in coronam gloriæ convertetur.

8. INITIO COGNОВI DE TESTIMONIIS TUIS, QUIA IN ÆTERNUM FUNDASTI EA.

Quod autem « omnes vie tue sint veritas, » imo etiam æterna veritas: « Initio cognovi de testimoniis tuis, » id est, jam inde a primo tempore, quo primum coepi intendere in mandata tua, cognovi ex ipsis, dum ea attente considerarem, « quia in æternum fundasti ea, » id est, quod sint æternæ veritatis, et plane immutabilia et indispensabilia. Nam jam supra dictum est, ea esse immutabilia, quia continent ordinem iustitiæ, et ipsam legislatoris intentionem.

Resh. 1. VIDE HUMILITATEM MEAM, ET ERIPER ME, QUIA LEGEM TUAM NON SUM OBLITUS.

2. JUDICA JUDICIUM MEUM, ET REDIME ME; PROPTER ELOQUIUM TUUM VIVIFICA ME.

In hoc octonario rursus Propheta orationem fundit ad Deum, pro liberatione ab inimicis sive demonibus, sive hominibus, qui eum tentationibus suis ad prævaricationem legis pertrahere nitentantur. « Vide, inquit, humilitatem meam, » id est, afflictionem et tribulationem meam, « et eripe me, quia legem tuam non sum oblitus, » id est, quamvis legem non perfecte custodiam, tamen non post tergum meum eam abieci, sed recordor et recogito eam, et custodire desidero;

ideo æquum est ut eripias me a tentantibus inimicis, et perficias in me, quod per gratiam tuam cepisti. « Judica igitur iudicium meum, » id est, judica causam meam, « et redime me, » per iudicariam sententiam tuam, de manu inimicorum meorum; « propter eloquium tuum vivifica me, » id est, propter promissionem tuam, sive propter legem quam constituisti de præmiis bonorum et supplicii malorum, vivifica me, vitam gratiæ augendo, et vitam gloriæ suo tempore largiendo.

3. LONGE A PEGATORIBUS SALUS, QUIA JUSTIFICATIONES TUAS NON EXQUISIERUNT.

Dixi: « Vivifica me, quia legem tuam non sum oblitus; » scio enim longe esse a peccatoribus salutem, quia « justificationes tuas non exquisierunt. » Nam imprimis demones, qui per antonomasiam peccatores dici possunt, longissime absunt a salute, quia nunquam ad eam perveniunt, quod legem Domini non exquisierint, sed eam potius superbiendo contempserint. Alii quoque peccatores tam longe a salute absunt, quam longe absunt a lege Domini exquirenda; neque enim frustra dictum est a Domino: « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, » *Math. xix.*

4. MISERICORDIE TUE MULTE, DOMINE: SECUNDUM JUDICIUM TUUM VIVIFICA ME.

Quamvis severissime punias eos a quibus longe fecisti salutem tuam, tamen multe sunt etiam misericordie tue; ideo peto ut secundum iudicium tuum, quo misericorditer iudicas eos qui faciunt misericordiam et qui diligunt legem tuam, vivifices me.

5. MULTI QUI PERSECUANT ME, ET TRIBULANT ME; A TESTIMONIIS TUIS NON DECLINAVI.

Non sine causa postulo ut vivifices me, quia multi sunt hostes mei visibiles, et plures invisibiles, qui me mortificare contendunt: et tamen ego gratia tua adjutus « a testimoniis tuis, » hoc est, a præceptis tuis, quæ sunt quasi rectissima via, « non declinavi, » neque ad dexteram, neque ad sinistram.

6. VIDI PRÆVARICANTES, ET TABESCEBAM: QUIA ELOQUIA TUA NON CUSTODIERUNT.

Ostendit in hoc versiculo Propheta verum spiritum charitatis, quia non tam moleste ferebat persecutores ob propriam afflictionem, quam ob injuriam Dei: quod idem antea dixerat illis verbis: « Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam; » et rursus: « Tabescere me fecit zelus meus, quia oblitus sum verba tua inimici mei. »

7. VIDE QUONIAM MANDATA TUA DILEXI, DOMINE; IN MISERICORDIA TUA VIVIFICA ME.

Ego videns prævaricantes, tabescebam; æquum

est ut tu videns me diligentem mandata tua, misericorditer me vivifices.

8. PRINCIPIMUM VERBORUM TUORUM VERITAS, IN AETERNUM OMNIA JUDICIA JUSTITIE TUÆ.

Duobus modis potest intelligi præsens versiculus. Uno modo, ut sensus sit: Verba tua procedunt a veritate, ut a suo principio, et quasi fonte; et ideo verissima sunt, et « in aeternum manent » judicia justitiæ tuæ, » quæ sunt ut pios maneat præmium, et impios poena: ita exponit S. Augustinus. Altero modo, ut sit sensus: « Principium verborum tuorum, » quando videlicet cœpisti loqui cum Adamo, et jubens sub poena mortis, ne tangeret lignum scientiæ boni et mali: « veritas fuit, » id est, verissimum fuit, et « judicia justitiæ tuæ, » quibus peccata tua punire cœpisti, sempiterna sunt: ita exponit Euthymius.

Scn. 1. PRINCIPES PERSECUTI SUNT ME GRATIS, ET A VERBIS TUIS FORMIDAVIT COR MEUM.

In hoc octonario demonstrat Propheta constantiam suam in custodienda lege Domini, et desiderium cavendi ab omni prevaricatione. « Principes, inquit, persecuti sunt me gratis, » id est, Saul rex sine ulla causa me persecutus est, reddens mala pro bonis, ut etiam postea fecit Isoseth filius Saulis, qui dnce Abner injuste mecum bella gessit, et tandem idem fecit filius meus Absalon, qui regnum sibi usurpare, meque de solio exturbare conatus est. « Et a verbis tuis formidavit cor meum, » id est, ego tamen tantis tentationibus non succubui, ut eis nocerem; sed timeo mandata tua, semel atque iterum Sauli peperi, et mortem Isoseth ultus fui, et Absalonem deflevi, reddens bona pro malis. S. Ambrosius et S. Augustinus hæc verba accommodant sanctis martyribus, qui persecutionem injustissimam passi ab imperatoribus infidelibus, plus timeverunt Deum, ut fidem conservarent, quam minas principum, ut fidem negarent.

2. LETABOR EGO SUPER ELOQUIA TUA, SICUT QUI INVENIT SPOLIA MULTA.

Non solum timui a verbis tuis, sed etiam dilexi verba tua, et ideo « letabor super eloquia tua, » cum dabitur occasio illa adimplendi, sicut letatur, qui peracto prælio invenit multa spolia hostium devictorum. Aptissima similitudo, tum quia David vir bellicosus erat, et assuetus præliis; tum quia in præceptis Domini observandis cum diabolo alacriter pugnandum est, et ex ea pugna, qui victor revertitur, invenit illustres coronas a Deo paratas omnibus hostium spoliis pretiosiores.

3. INIQUITATEM ODIO HABUI, ET ABOMINATUS SUM; LEGEM AUTEM TUAM DILEXI.

Iterum repetit amorem suum erga legem divi-

nam, et odium erga iniquitatem: quod erat manifestum indicium amoris legislatoris; nam et Dominus in Evangelio dicit: « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, » Joan. XIV; et ibidem: « Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me. » Felix qui Spiritu Sancto reddente testimonium spiritus » jus, dicere potest: « Iniquitatem odio habui, et legem tuam dilexi. »

4. SEPTIES IN DIE LAUDEM DIXI TIBI, SUPER JUDICIA JUSTITIE TUÆ.

Et hoc est charitatis signum, sine intermissione Deum laudare, quod judicia ejus justissima sint, et leges ipsius summam justitiam in se continent. Quamvis per numerum septenarium intelligatur hoc loco frequentissima laus, quomodo intelligitur frequens lapsus, cum dicitur: « Septies in die cadit justus, » Prov. XXIV, tamen non sine causa ex hoc loco Ecclesia usum septem horarum Canonicarum instituisse videtur. Nam cum ad imitationem tam sancti regis vellet filios suos frequentissime Deum laudare, determinavit septenarium numerum, cui si addatur octava hora, de qua dictum est supra: « Media nocte surgebam ad confitendum tibi, » fiet ut tertie quaque hora Trinitas Deus a fidelibus laudetur, ut S. Cyprianus notavit in serm. 6, qui est de *Oratione Dominica*.

5. PAX MULTA DILIGENTIBUS LEGEM TUAM, ET NON EST ILLIS SCANDALUM.

Magna et verissima laus est dilectionis legis divi: nam qui diligit legem, diligit Deum legislatorem; qui autem diligit Deum, diligit omnia in Deo, ac per hoc nullum habet ex parte sua inimicum, sed cum omnibus ex parte sua pacem habet. Deinde: « Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, » ut dicit Apostolus Rom. VIII. Nemo autem nocere potest ei, cui « omnia cooperantur in bonum; » quare qui diligit Deum, cum omnibus pacem habere debet; et ideo Apostolus ad Gal. V, dicit: « Charitas, gaudium, pax, » etc. Pari ratione non est scandalum a diligentibus legem » Domini, sed sine offensione currunt ad patriam: nam scandalum activum non cadit in eum qui diligit legem, cum scandalizare peccare sit, et peccare sit legem prævaricari. Scandalum autem passivum, vel est pusillo, qui ex ignorantia existimant illicitum esse, quod licitum est, et offenduntur cum vident illa fieri, quæ ipsi arbitrantur illicita; vel est Pharisæorum, qui ex propria malitia in pejorem partem interpretantur, quæ interpretanda erant in meliorem. At qui diligunt legem Domini, perfecti sunt in charitate: proinde nec pusilli, nec pharisæi sunt, ac per hoc non est illis scandalum. Vide S. Thomam. II II, *Quæst.* XLIII, art. 3 et 6.

6. EXPECTABAM SALUTARE TUUM, DOMINE, ET MANDATA TUA DILEXI.

Induit personam perfectorum hoc loco Propheta, et ideo cum fiducia dicit: « Expectabam salutare tuum, » id est, salutem eternam, quæ a te est; et rationem reddit: « Et mandata tua dilexi, » id est, quia « mandata tua dilexi, » Quomodo dicit Apostolus II Tim. IV: « Cursum consummavi, fidem servavi, » et reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi in illa die justus judex. »

7. CUSTODIVIT ANIMA MEA TESTIMONIA TUA, ET DILEXIT EA VEHEMENTER.

In eadem perfecti persona loquitur, ac testatur se mandata servasse, quoniam ea vehementer amavit. « Vere enim amor, » ut scripsit S. Gregorius, « operatur magna, si est; si autem operari renuit, amor non est; » et Dominus in Evangelio Joan. XIV: « Qui non diligit me, sermones meos non servat; » et Apostolus ad Rom. XIII: « Dilectio malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio, » et ibidem: « Qui diligit, legem implet. »

8. SERVAVI MANDATA TUA ET TESTIMONIA TUA, QUIA OMNES VIE MEÆ IN CONPECTU TUO.

Iterum in persona perfectorum, se omnia mandata et testimonia servasse affirmat; sed ex alio motivo, quod proprium est perfectorum, videlicet, quia in omnibus actionibus suis cogitat Deum esse presentem; id enim significat illud, quia omnes vie meæ in conspectu tuo, id est, quicquid agebam, in conspectu tuo agebam, sciens et cogitans te omnia conspiciere. Hæc enim cogitatio mirabilem vim habet ad moderandas actiones humanas: nam si conspectus principis terreni id efficit, ut subditi coram eo peccare non audeant, imo etiam desides et negligentes, vel timidi et parvi animi videri erubescant: quid faceret conspectus Principis cœlestis, atque omnipotentis, si ante oculos mentis perpetuo versaretur? Hinc Dominus Abrahamo dicebat: « Ambula coram me, et esto perfectus, » Gen. XVII; et Abraham dicebat: « Dominus in cujus conspectu ambulo, » Gen. XXIV; et Elias ac Eliseus dicebant: « Vivit Dominus, in cujus conspectu sto, » III Reg. XVII et IV Reg. III.

Thou. 1. APPROPINQUET DEPRECATIO MEA IN CONPECTU TUO, DOMINE: JUXTA ELOQUIUM TUUM DA MIHI INTELLECTUM.

In hoc ultimo octonario concluditur Psalmus oratione ad Deum pro gratia et salute sæpius petita; sciebat enim Propheta, quod postea in Evangelio Dominus admonuit, perseverantiam in oratione esse ad impetrandum longe utilissimam, Luc. XI. At igitur: « Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine, » id est, deprecatio mea, que suis meritis non confidit, elevetur et ascendat aspirante gratia tua, et appropinquet tibi, ita ut eam propius aspicere et admittere

digneris. Illud, in conspectu tuo, positum est pro ad conspectum tuum, sive conspectui tuo. Quid autem continet deprecatio, explicatur in verbis sequentibus: « Juxta eloquium tuum da mihi intellectum, » id est, juxta promissum tuum, quod audivi in Psalm. XXXI: « Intellectum tibi dabo, et instrua te, » da mihi intelligere mandata tua eo modo, quo intelligunt, qui ea opere adimplent, et qui adimplendo ad vitam perveniunt.

2. INTRET POSTULATIO MEA IN CONPECTU TUO, SECUNDUM ELOQUIUM TUUM ERIPERE ME.

Repetit aliis verbis eandem petitionem; illud autem, eripe me, significat finem cur petierit intellectum sibi dari; nam finis illuminationis est liberatio a peccatis, juxta illud Evangelii: « Cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos, » Joan. VIII.

3. ERUCTADUNT LABIA MEA HYMNUM, CUM DOQUERIS ME JUSTIFICATIONES TUA.

Promittit gratiarum actionem, si obtinuerit gratiam tam sæpe imploratam. « Cum docueris me justificationes tuas, » ita ut gratia tua illuminante et juvante, perficiam mandata tua, tunc ex plenitudine letitiæ interioris, et agnitionis magni hujus beneficii, « eructabunt labia mea hymnum laudis, » et gratiarum actionis: nam ructus ex repletionem oritur, « et ex abundantia cordis os loquitur. »

4. PRONUNTIABIT LINGUA MEA ELOQUIUM TUUM, QUIA OMNIA MANDATA TUA ÆQUITAS.

Non solum dicit se laudaturum Deum, sed etiam docturum homines, ac demonstraturum quanta sit æquitas mandatorum Dei. « Pronuntiabit, inquit, lingua mea eloquium tuum, » id est, loquar hominibus præcepta tua, et docebo quod « omnia mandata tua æquitas sunt, » id est, æquissima sunt, ac proinde æquum est ut ab omnibus diligentissime observentur. Nisi magis placeat hunc versiculum esse repetitionem versiculi superioris, ut sensus sit: Laudabit « lingua mea eloquium tuum, » id est, præcepta tua, quia æquissima sunt. Sed prior expositio est S. Augustini, et communior.

5. FIAT MANUS TUA, UT SALVET ME: QUONIAM MANDATA TUA ELEGI.

Pergit in oratione sua David, petens quod unico petendum est, æternam salutem que est finis mandatorum. « Fiat manus tua, ut salvet me, » id est, sit potentia et sapientia tua ad me salvandum. Sic enim ex hebræo verti posset, ex quo intelligimus, illud, fiat, positum esse pro sit, quomodo etiam in cap. I Genes., ubi dicitur: *Fiat lux, fiat firmamentum, fiant luminaria,* semper in hebræo est verbum substantivum sit. Et quoniam potentiam et sapientiam Dei Christianus esse docet Apostolus I Cor. I recte exponunt Patres: Sit

Christus tuus ad me salvandum. « Quoniam mandata tua elegi. » Optima ratio, cur pretendat salutem, quia mandata elegit, quoniam scriptum est: « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, » *Matth. XIX.*

6. CONCUPIVI SALUTARE TUUM, DOMINE, ET LEX TUA MEDITATIO MEA EST.

Reddit rationem cur tantopere petat salutem, quia videlicet illam præ omnibus desideratis concupivit, sicut revera super omnia bona concupiscenda est, cum sola desiderium nostrum possit implere; et quoniam non satis est concupiscere salutem, si quis ad eam pervenire velit, sed necesse est ambulare per viam præceptorum Dei, ideo subjungit: « et lex tua meditatio mea est, » id est, de lege custodienda semper cogito, et in illa custodienda me semper exerceo.

7. VIVET ANIMA MEA, ET LAUDABIT TE; ET JUDICIA TUA ADJUVABUNT ME.

« Vivet anima mea, » cum salutem concupitam obtinuerit, et manus tua fuerit ad salvandum eam: et tunc officium ejus erit, et solum negotium, te laudare: nam « beati qui habitant in domo tua, Domine! in sæcula sæculorum laudabunt te, » *Psalm. LXXXIII.* « Et judicia tua adjuvabunt me, » id est, et mandata tua a me custodienda adjuvabunt me, ut aliquando etiam corpore vivam, cum resurrexero in resurrectionem vite, vel « judicia tua, » quibus in novissimo die judicabis pro meritis vivos et mortuos, « adju-

vabunt me, » ut corpore quoque vitam sempiternam possideam.

8. ERRAVI Sicut OVIS, QUAE PERIIT; QUÆRE SERVUM TUUM, QUIA MANDATA TUA NON SUM OBLITUS.

Erravi enim a patria expulsus, et adhuc exul erro propter culpam parentis primi, toti humano generi communicatam; et « erravi, sicut ovis, » quæ seducta periit, non sicut diabolus, leo rugiens, qui ex malitia cecidit. « Quære ergo servum tuum; » quamvis enim ex parte quaeris et inveneris, quatenus animam justificasti a peccato, et reconciliasti Deo, tamen adhuc quaerenda est ovis perdita, quatenus expectat redemptionem corporis sui, ut tota ad montes caelestes et uberrima pascua, ubi relicta sunt nonaginta novem, quæ non errant, perducatur. confidenter autem peto salutem animæ et corporis, « quia mandata tua non sum oblitus. » In libris græcis varietas est propter vocabulorum similitudinem, ut notatur SS. Patres Ambrosius et Augustinus: nam alii codices habent *Quære*, id est *quære*; alii *Quære*, id est *vivifica*; imo S. Hieronymus legit solum *vivifica*; sed in hebræo nulla est varietas, neque litterarum similitudo, et habetur vocabulum, quod nihil significat, nisi *quære*. Non desunt ex recentioribus, qui hunc versiculum exponant de Davide errante in montibus, quando persecutiones Saulis et Absalonis fugiebat. Sed nimis humilis videtur sensus, et ab expositione veterum Patrum alienus.

PSALMI CXX-CXXXIV.

Psalmi hi quidecim (elegantiores omnes) *ascensionum* seu *graduum cantica* inscribuntur, de cujus appellationis significatione et ratione diversorum diverse sunt conjecturae, quarum quasdam tantum, easdemque probatiliore, attulisse sufficiat.

a) Prima quidem et antiquissima opinio est, hæc Psalms ideo *graduum* dictos fuisse, quod tribus precipuis Judoæorum festis canerentur in ascensione quidecim graduum templi Salomonis. Tot enim fuisse gradus templi, non solum scribit Nicolaus Lyranus et alii recentiores, sed etiam S. Augustinus tract. in *Psalm.*, veteresque Judei. Vid. Joseph. *De Bello Jud.* lib. VI, cap. XIV. Sed in ipso templo decantatos fuisse Psalms *CXXI* et *CXXII* vix credas.

b) Alii, v. g. Vancæ, Ewaldus, *ascensionum cantica* interpretantur, hoc est, quæ decantata fuerunt a Judeis e Babylonicæ exilio in patriam redeuntibus; afferuntque loca *Esd.* II, 1, 9; VII, 9; *Nehem.* VII, 67. Quod autem pluralis numerus, *ascensionum*, in illis titulis usurpatus sit, causam afferunt hanc, quod non una vice et tempore reversus est populus, sed variis: cf. *Esd.* I, II cum VII, 8, 7, VIII. Illi tamen conjectura de horum carminum occasione et usu aliqua in his Psalms retragari videntur, ut cum *Ps. CXXII*, 1, dicitur: *Etiam in domum Jovæ*, neque enim tunc reparatum erat templum a Chaldeis destructum.

c) Gesenius *graduum cantica* putat illa carmina appellata esse a propter numerum rhythmicumque in pluribus conspicuum, qui in eo. cernatur, quod gradatim quasi progrediarat oratio, dignitatem vel postrema vel prima antecedentis sententiæ verba ab initio subsequentis repeti soleant, » v. g. *Ps. CXXI* (juxta Vulg.) «: Vers. 1. Levavi oculos meos in montes, unde venit auxilium mihi. Vers. 2. Auxilium meum a Domino, etc. Vers. 3. neque dormitet qui custodit te. Vers. 4. Ecce non dormitabit, etc. Item *Ps. CXXII*, 2, 3, 4; *CXXIII*, 3, 4; *CXXIV*, etc. Verum ista figura non in cunctis hæc 15 carminibus repetitur, contra observatur in aliis inscriptis aliter.

d) Magis nobis probatur Agellii, Maureri, Hengstenbergii et aliorum sententia, qui *carmen ascensionum* ideo dicta hæc carmina volunt, quod post reparatam urbem sanctam (cf. *Ps. CXXII*) ab Israelitis ad celebrandos dies festos Hierosolymam proficiscentibus (*ascendentibus*, ex usu loquendi Hebræorum) canerentur. Nihil est, quod lætitiæ illi publicæ quali esse Israelitarum ad agendas festos dies proficiscentium, negant congruere querelas que in *Ps. CXX* alibi que horum Psalmsorum fundantur. Neque enim, dum peregrinatores sacri *Ps. CXX*, aliosque hinc similes cantabant, presentia (ut qui scripserunt istos Psalms), sed præterita mala respiciebant eorumque recolant memoriam. « Contra fævet illi sententiæ, ait Maurer, quod certe primi novem Psalmsi ita dispositi videntur, ut tres certaminum series efficiant, terrorum singulas carminum, quorum primum quoque optime conveniat in peregrina-

tionis initium, secundum in mediam fere peregrinationem, tertium in peregrinationis finem. » Cæterum non cunctos hos Psalms eadem, qua cantatos, occasione scriptos putamus. Nonnulli jam ante existierunt, nec nisi accommodati fuerunt ad illos usus.

PSALMUS CXX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Canticum graduum.*

1. Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me.
2. Domine, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa.
3. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
4. Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoris.
5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est! habitavi cum habitantibus Cedar:
6. multum incola fuit anima mea.
7. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus; cum loquebar illis, impugnabam te gratis.

V. s. h. — *Canticum graduum.*

- Ad Dominum in tribulatione mea clamavi, et exaudivit me.
- Domine, libera animam meam a labio mendacii, a [al. et] lingua dolosa.
- Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
- Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus juniperorum.
- Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est! habitavi cum tabernaculis Cedar.
- Multum peregrina est anima mea, cum odiens tibus pacem.
- Ego pacifica loquebar, et illi bellantia.

Argumentum. — Continet querelas populi, non amplius detenti in Chaldæa, sed reducti, de invidia et calumniis dolisque Samaritanorum atque populorum Judææ confinium, qui Judæis instauracionem cultus et reipublice invidebant, atque adificationem urbis et templi ut impedirent omnem movebant lapideum. Strophae duæ: vers. 1-6, Jovæ me defendet ab hostibus dolosis, insidiosis; vers. 3-7, qui sine intermissione turbant pacem meam.

1. Canticum ascensionum.

Ad Jovam in angustiis quæ mihi sunt (meis) clamo, et exaudivit me.

2. Jovæ, libera animam meam a labio mendacii, a lingua fraudulenta.
3. Quid dabit Jovæ tibi, et quid iterum dabit tibi, o lingua fraudulenta?
4. Dabit sagittas herois (alicujus) acutas cum carbonibus genistarum.
5. Væ mihi, quod commoror cum Moschis, habito apud tentoria Cedraeorum!
6. Multum (jam satis) habitavit (peregrinavit) tibi anima mea cum osore pacis.
7. Ego sum pax (vir pacis), et cum loquor pacem, illi ad bellum.

NOTE.

Vers. 1. Alius, *exaudivit*, ex captivitate redeundo. Vers. 2. *Libera* nunc etiam. *Cl. Esdr.* IV, 1, 2; *Neh.* III, 19; IV, 1-5, 7 seqq. VI, XIII, 28. — Vers. 4. Genistarum carbones maximum ardorem concipiunt, et diu servant. — Vers. 5. « Cum Moschi inter Iberiam, Armeniam et Colchidem cædes habeant, Cedraei vero Arabiae sint populus, facile intelligitur, verba hæc non grævis capiendi, sed omnino homines barbaros